PWSZ IPiA STUDIA LUBUSKIE
Tom VIII Sulechów 2012

PAWEŁ KACPRZAK
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie

Prawa podstawowe między państwem narodowym a globalizacją, polsko-niemieckie perspektywy

Sprawozdanie z polsko-niemieckiej konferencji naukowej

Proces globalizacji i różnorodne zjawiska budujące nowe społeczeństwo od dłuższego czasu stanowią przedmiot zainteresowania teoretyków i praktyków, w tym prawa. Zmiany w systemach ekonomicznych przekładają się na relacje społeczne, a te implikują konieczność tworzenia nowych regulacji. Niebagatelną kwestią pozostaje ukształtowanie nowego statusu prawnego człowieka i obywatela, także w układzie międzynarodowym. W dniach 1 i 2 marca 2012 r. w Słubicach w *Collegium Polonicom*, które jest jednostką badawczo-dydaktyczną Uniwersytetu im A. Mickiewicza w Poznaniu i Europejskiego Uniwersytetu *Viadrina* we Frankfurcie nad Odrą, odbyła się konferencja naukowa, tematem której były *Prawa podstawowe między państwem narodowym a globalizacją, polsko-niemieckie perspektywy.* Organizatorami konferencji były: Katedra Polskiego Prawa Publicznego Europejskiego Uniwersytetu *Viadrina* i Zakład Praw Człowieka, Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Konferencja odbyła się w ramach międzynarodowego projektu badawczego *Obiektywny system wartości i praw podstawowych w Polsce i w Niemczech,* pod patronatem Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Berlinie i Ambasady Republiki Federalnej Niemiec w Warszawie, projekt jest finansowany przez Polsko-Niemiecką Fundację na rzecz Nauki.

Prof. dr Bartosz Makowicz z Katedry Polskiego Prawa Publicznego na Europejskim Uniwersytecie *Viadrina* powitał uczestników i otworzył obrady konferencji. W swoim wystąpieniu wskazał na ważność praw podstawowych w pol-

skim i niemieckim systemie prawnym. Dyrektor *Collegium Polonicom* dr Krzysztof Wojciechowski serdecznie powitał wszytkach uczestników konferencji. Dr Gunter Pleuger – prezydent Europejskiego Uniwersytetu *Viadrina* we Frankfurcie nad Odrą w swoim wystąpieniu podkreślił aktualność praw podstawowych, a prof. dr Ulrich Häde, prodziekan Wydziału Prawa Europejskiego Uniwersytetu *Viadrina,* podczas otwarcia obrad konfekcji zaznaczył, że prawa podstawowe są chronione przez instytucje prawa międzynarodowego publicznego. W imieniu polskiego ministra sprawiedliwości uczestników konferencji powitał Przemysław Domagała z Departamentu Praw Człowieka Ministerstwa Sprawiedliwości, wskazał on na podobieństwa w polskiej i niemieckiej nauce w zakresie prawach podstawowych. Następnie głos zabrał Mirosław Wróblewski – dyrektor Zespołu Prawa Konstytucyjnego i Międzynarodowego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich (RPO) w Warszawie, witając wszystkich omówił rolę RPO w Polsce w zakresie ochrony praw podstawowych. Prof. dr hab. Mirosław Wyrzykowski z Zakładu Praw Człowieka Uniwersytetu Warszawskiego, przypomniał historię prac nad konstytucją polską, która w zakresie praw podstawowych jest wzorowana na konstytucji niemieckiej, w dalszej części swojego wystąpienia wskazał, że współpraca naukowa pomiędzy niemieckimi i polskimi naukowcami w zakresie prawa jest kontynuowana i prężnie się rozwija. W tej części konferencji Henning Glaser – Thammasat University w Bangkoku zapoznał uczestników z założeniami międzynarodowego projektu – *Centrum dla sprawnej polityki publicznej i dobrego zarządzania* (*Center of Excellence for Public Policy and Good Governance*), który ma na celu podjęcie działań w kierunku ochrony i rozwoju praw podstawowych w Tajlandii. Witold Gnauck z Polsko-Niemieckiej Fundacji na Rzecz Nauki poinformował zebranych o formach finansowania i wspierania różnych projektów związanych również z naukami prawnymi.

Ponownie zabrał głos prof. Bartosz Makowicz – omówił on założenia projektu, w ramach którego odbywała się konferencja oraz przedstawił cele i program konferencji. W swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na rolę organów unijnych, które poza sprawami gospodarczymi dbają o jakość przestrzegania praw podstawowych oraz wskazał wspólne cechy prawa niemieckiego i polskiego w zakresie tych praw.

Założeniami pogromowymi konferencji było porównawcze przedstawienie praw podstawowych w RFN i Polsce w aspekcie instytucjonalnej ich ochrony w obu państwach a globalizacją, ze zwróceniem uwagi na przestrzeganie i ochronę praw człowieka w krajach rozwijających się.

Obrady konferencji odbywały się w trzech panelach tematycznych, po zakończeniu każdego z nich odbyła się dyskusja. Pierwszego dnia odbyło się również wieczorne spotkanie o tematyce historyczno-prawnej połączone z koncertem.

Tematem pierwszego panelu była *Instytucjonalna ochrona praw podstawowych,* prof. dr hab. Christopf Degenhart – Katedra Prawa Publicznego Uniwersytetu w Lipsku – udzielił głosu prezesowi Trybunału Konstytucyjnego (TK) prof. dr hab. Andrzejowi Rzeplińkiemu, który przedstawił instytucje ochrony praw człowieka w Konstytucji RP, nazywając je „strażnikami Konstytucji", zaliczając do nich m.in.: TK, Krajową Radę Sądownictwa, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, RPO, Głównego Inspektora Danych Osobowych. Prof. dr Herta Däubler-Gmelin – była minister sprawiedliwości RFN – w swoim referacie zwróciła uwagę na konieczność dialogu w zakresie praw podstawowych pomiędzy instytucjami, które ochronią te prawa – są to sądy krajowe i trybunały międzynarodowe oraz przedstawiła pozycję i rolę sędziego w Federalnym Trybunale Konstytucyjnym (FTK) w RFN. Następnie prof. dr hab. Pasquale Policastro – Katedra Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Szczecińskiego – na przykładzie dwóch podobnych spraw, które toczą się przed sądami konstytucyjnymi w RFN i we Włoszech, przedstawił różnice zachodzące w tych dwóch niezależnych postępowaniach w zakresie ochrony praw podstawowych. Problematykę ingerencji ustawodawcy w kompetencje FTK w RFN podjął prof. dr Franz C. Mayer LL.M (Yale) – Katedra Prawa Publicznego Uniwersytetu w Bielefeld. Na koniec wystąpień prof. Christoph Degenhart dokonał podsumowania, stwierdzając, że sądy krajowe i trybunały międzynarodowe powinny w sposób rzetelny rozpoznawać sprawy związane z przestrzeganiem praw podstawowych, a co za tym idzie również podjąć dialog instancyjny na temat sposobu orzekania.

Po przerwie na kawę odbyła się wieczorna część konferencji, która została zatytułowana *Wolność, jako wartość – potrzeba ochrony.* Przed dyskusją odbył się koncert fortepianowy Sorena Gudermanna – artysta wykonał swoje kompozycje na podstawie popularnych niemieckich i polskich utworów. Do uczestników konferencji list przesłała Cornella Pieper – posłanka do Bundestagu RFN i sekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych RFN. Po odczytaniu listu dyskusji przewodniczył dr Gunter Pleuger, który udzielił głosu ambasadorowi RP w RFN, dr Markowi Prawda, wspominał on sytuację pomocy dla byłych obywateli Niemieckiej Republiki Demokratycznej (NRD), którzy szukali pomocy w 1989 r. w Warszawie, a Wolfgang Templin – kierownik biura Fundacji H. Böll w Warszawie, wskazał na istotną rolę władz polskich w pomocy

dla byłych obywateli NRD w tym okresie. Ambasador RFN w RP Rüdiger Freiherr von Fritsch podzielił się refleksją na temat praw podstawowych w aspekcie politycznym. Dyskusja została zakończona drugą częścią koncertu.

Pierwszy dzień konferencji zakończyła uroczysta kolacja w *Villa Casino*, podczas której uczestnicy nadal dyskutowali o prawach człowieka.

W drugim dniu konferencji odbyły się dwa spotkania panelowe, tematem drugiego panelu była *Globalizacja praw podstawnych.* Prof. dr hab. Andrzej Wróbel, sędzia TK, przedstawił globalizację jako zjawisko historyczne i jej wpływ na rozwój praw człowieka, następnie zaprezentował interesujące tezy w zakresie kolizji kompetencyjnej pomiędzy prawem krajowym a prawem międzynarodowym, a w swojej konkluzji wskazał na konieczność stworzenia określonych klauzul kolizyjnych w rozpoznawaniu spraw o ochronę praw podstawowych przez sądy krajowe i trybunały międzynarodowe, ponieważ między tymi organami nie ma i nie było „dialogu sądowego". Następnie prof. dr h.c. Siegfrid Bloß – sędzia FTK w stanie spoczynku (st. sp.), skupił się nad brakiem podstaw do identycznego przekazania podstawowych wartości europejskich państwom azjatyckim, ponieważ każde państwo ma swoje odmienne wartości, które tworzą katalog praw podstawnych. Powyższa teza została potwierdzona przez Henninga Glogera, który na przykładzie Tajlandii zwrócił uwagę, że uniwersalizacja praw podstawowych jest niemożliwa. Prof. dr hab. Bogusław Banaszak – Katedra Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego, w swoim referacie przedstawił zagadnienie globalizacji w różnych państwach w ujęciu prawno-historycznym. Po wystąpieniu prof. Bogusława Banaszaka, prof. Mirosław Wyrzykowski zaprosił uczestników konfekcji do dyskusji, w której zabrali m.in. głos: dr Krystyna Krzekotowska z uczelni Łazarskiego w Polsce, która wskazała kilka sytuacji negatywnego zachowania się polskiego ustawodawcy w tworzeniu prawa krajowego; Hennig Glaser zgodził się z prof. Andrzejem Wróbl, że nie ma „dialogu sądowego"; prof. dr h.c. Hans Jürgen Papier – Uniwersytet w Monachium, stwierdził, że w każdym państwie decydujące znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania sytemu prawnego ma ustawowa działalność sądu konstytucyjnego; prof. Andrzej Rzepiński był zdania, że należy szanować systemy prawne innych państw.

Myślą przewodnią trzeciego panelu była *Wolność i bezpieczeństwo,* prowadzący obrady prof. dr Helmut Siekmann z Uniwersytetu im J.W. Goethego we Frankfurcie nad Menem udzielił głosu Wojciechowi Hermelińskiemu – sędzia TK, który w swoim referacie próbował odpowiedzieć na pytanie, jakie i gdzie powinny być zachowane granice między zakazem a możliwością ingerencji państwa w zakresie praw podstawowych. Swoje rozważania oprał na

orzecznictwie i bieżących pracach TK. Prof. dr h.c. mult. Winfried Hassemer – sędzia FTK w st. sp., w swoim wystąpieniu zauważył, że często są naruszane prawa kobiet, wskazał również rolę sądu konstytucyjnego jako gwaranta praw podstawowych w RFN, które znajdują się w niemieckiej ustawie zasadniczej. Jako ostatni wystąpił prof. dr Heinrich-Amadeus Wolff – Katedra Prawa Publicznego, Prawa Państwowego i Historii Konstytucji Uniwersytet *Viadrina*, który w swoim rozważaniach przedstawił problematykę konstytucyjnego sporu w zakresie pojęć wolności i bezpieczeństwa oraz ich polityczne znaczenie. Stwierdził, że te dwa pojęcia są integralnymi elementami katalogu praw podstawowych, o które współczesny ustawodawca musi w szczególny sposób dbać. Następnie prof. Helmut Siekmann zaprosił zebranych do dyskusji, w której zabrali między innymi glos: Wojciech Hermeliński, prof. Winfried Hassemer, prof. Andrzej Zoll oraz prof. Andrzej Rzepiński.

Na zakończenie konferencji zostały wygłoszone uroczyste przemówienia na temat *Znacznia polskiego i niemieckiego sądownictwa w Unii Europejskiej.* Prof. dr Jutta Limbach – prezydent FTK w st. sp., wyraziła opinię, że ustawa zasadnicza jest najważniejszym aktem normatywnym w niemieckim systemie prawnym oraz odniosła się do następujących kwestii: rywalizacji pomiędzy FTK a trybunałami międzynarodowymi, które ochronią prawa podstawowe oraz do pojęcia *tożsamości narodowej* zawartego w Traktacie Lizbońskim, które powinno być dokładniej wyjaśnione i doprecyzowane. Następnie prof. Hans Jürgen Papier – prezydent FTK w st. sp., przedstawił historię sądownictwa konstytucyjnego w RFN, wskazując, że działalność orzecznicza FTK ma duży wpływ na kształtowanie praw podstawowych, podkreślił trwały charakter tych praw w systemie europejskim i stwierdził, że dlatego jest potrzebna współpraca pomiędzy sądami krajowymi i trybunałami międzynarodowymi. Prof. dr hab. Andrzej Zoll, sędzia i prezes TK w st. sp., przypomniał jak kształtowała się działalność orzecznicza TK w zakresie wprowadzania europejskich standardów do polskiego systemu prawnego, odnoszącego się do ochrony praw podstawowych i wpływ jego na prace przy przygotowaniu nowej Konstytucji, która została uchwalona w dniu 2 kwietnia 1997 r. W dalszej części przypomniał znaczenie przepisów prawa europejskiego w zakresie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych.

Na zakończenie wystąpił prof. Bartosz Makowicz, dziękując wszystkim za udział w konferencji.

Konferencja miała nie tylko duże znaczenie dla stosunków polsko-niemieckich odnośnie płaszczyzny społeczno-politycznej, ale była miejscem wymiany poglądów polskiej i niemieckiej myśli prawniczej na temat praw pod-

stawowych, a udział sędziów sądów konstytucyjnych z Polski i FRN pozwolił na zapoznanie się z aktualnymi zagadnieniami sądownictwa konstytucyjnego w dwóch państwach. W konferencji uczestniczyło około 135 osób – wśród nich liczną grupę stanowili studenci z polskich i niemieckich uczelni. Patronat medialny został objęty przez Dziennik *Gazeta Prawna* i Wydawnictwo C.H. Beck *Monitor prawniczy.*